

Вадим Борисович Харченко,
доктор юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, Харків)

ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ, УПОВНОВАЖЕНИХ НА ЗДІЙСНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ

У статті розглядається питання визначення підстав кримінальної відповідальності у разі порушення норм нотаріального процесу особами, які уповноважені посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності. Обґрунтовується необхідність кваліфікації порушення норм нотаріального процесу державними нотаріусами та особами, вказаними у статтях 37, 38 і 40 Закону України «Про нотаріат», як вчинених у зв'язку зі здійсненням професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг.

Ключові слова: кримінальна відповідальність; нотаріальна діяльність; професійна діяльність, пов'язана з наданням публічних послуг; нотар.

Нещодавно на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.02 в Інституті держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України відбувся захист дисертації, що була виконана на кафедрі кримінального права Юридичного інституту ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» МОН України та присвячена питанням кримінально-правового забезпечен-

ня охорони нотаріальної діяльності в Україні [9]. Безумовно, що проведено І. П. Фрісом дисертаційне дослідження за вказаною тематикою є вкрай своєчасним та актуальним через постійне зростання значущості інституту нотаріату в Україні, що на сьогодні являє собою систему органів і посадових осіб, на яких покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності. Таким чином, нотаріат у нашій країні становить важливий елемент механізму держави, який у своїй діяльності забезпечує реалізацію значного комплексу охоронюваних законом прав, свобод та інтересів окремих громадян, державних чи громадських інтересів та інтересів юридичних осіб.

У зв'язку з наведеним, цілком обґрунтовано постає питання про необхідність забезпечення виконання функцій, покладених на нотаріат, та безпеки його діяльності нормами різних галузей вітчизняної системи законодавства. Посягання на нотаріальну діяльність здатні спричинити суттєву шкоду інтересам юридичних осіб, правам і свободам фізичних осіб, негативно впливати на діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, на яких покладено обов'язок регулювання нотаріальної діяльності та контролю за організацією нотаріату. У зв'язку з цим, держава повинна створити дієвий механізм забезпечення охорони нотаріальної діяльності усіма можливими правовими засобами, зокрема такими, що встановлюють підстави кримінальної відповідальності у разі порушення встановленого законодавством України порядку здійснення нотаріальної діяльності.

Наукове дослідження І. П. Фріса актуалізує прийняття у 2011 році Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [4], яким Кримінальний кодекс України [2] (далі – КК України) було доповнено статтями 365-2 «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги» та 368-4 «Підкуп особи, яка надає публічні послуги», а також змінено редакцію ст. 358 «Підrobлення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів». Наведеним законом вперше в історії українського кримінального законодавства нотаріус безпосередньо був визначений як спеціальний суб'єкт злочину, а до КК України введений термін «здійснення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». Саме це й обумовлює необхідність звернення до положень ще однієї наукової роботи, проведеної у 2014 році та присвяченої питанням кримінально-правової характеристики складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України [13].

Слід наголосити на тому, що і Ю. І. Шиндель, і І. П. Фріс присвятили окремі частини своїх досліджень аналізу положень кримінального законодавства та науки кримінального права України у питаннях встановлення підстав кримінальної відповідальності осіб, на яких покладено обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняти інші нотаріальні дії з метою надання їм юридичної вірогідності (осіб, які вчиняють нотаріальні дії), у разі порушення зазначеними особами норм нотаріального процесу.

Авторами були правильно визначені цілі та завдання своїх досліджень, переконливо обрана відповідна методика їх проведення, обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаціях, та їх достовірність не викликають будь-яких сумнівів, а наслідком проведення вказаних наукових досліджень є отримання нових науково обґрунтованих результатів, які у сукупності мають істотне значення для теорії кримінального права України та правозастосовної практики. Водночас у питаннях класифікації осіб, які уповноважені на здійснення нотаріальної діяльності, та у питаннях встановлення підстав кримінальної відповідальності таких осіб з окремими науковими підходами Ю. І. Шиндель та І. П. Фріса важко погодитися через їх дискусійний характер або недостатню аргументованість.

Так, характеризуючи нотаріуса як одного із суб'єктів злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, Ю. І. Шиндель визначає осіб, які працюють у державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державних нотаріусів), та осіб, які займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватних нотаріусів), як суб'єктів наведеного складу злочину за умов здійснення вказаними особами своєї професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг [10, с. 393–394]. Авторка також відносить осіб, які уповноважені на здійснення дій, прирівняних до нотаріальних, до категорії суб'єктів, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг [11, с. 235].

В цілому погоджуючись із підходами щодо рівності повноважень державних і приватних нотаріусів [8, р. 184–185], І. П. Фріс наголошує на тому, що особи, які будучи посадовими особами органів місцевого самоврядування, працівниками консульських установ, а також особи, які вчиняють дії, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, не підпадають під категорію осіб, які здійснюють нотаріальну діяльність, оскільки їх діяльність пов'язана із виконанням службових обов'язків і повинна розглядатись як вчинення службового злочину [9, с. 18].

Зазначені підходи до проблеми класифікації осіб, на яких покладений обов'язок посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, службових осіб в нотаріальному процесі, а також осіб, які

здійснюють професійну діяльність у нотаріальному процесі, пов'язану з наданням публічних послуг, обумовлює необхідність певного системного підходу до окремих положень проведених наукових досліджень. У першу чергу це стосується класифікації осіб, які уповноважені посвідчувати права, а також факти, що мають юридичне значення, з метою надання їм юридичної вірогідності.

Найменш дискусійною та такою, що заслуговує на цілковиту підтримку, є позиція Ю. І. Шинедель та І. П. Фріса стосовно визначення завідуючого державної нотаріальної контори та завідуючого державного нотаріального архіву службовими особами, а також діяльності, яка ними вчиняється, – службовою [13, с. 131; 9, с. 68]. Відповідно до ч. 3 ст. 17 Закону України «Про нотаріат», завідуючий державною нотаріальною конторою призначається з осіб, які мають свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Його призначення на посаду та звільнення з посади провадиться Головним управлінням юстиції Міністерства юстиції України в Автономній Республіці Крим, головними управліннями юстиції в областях, містах Києві та Севастополі (ч. 4 ст. 17 наведеного Закону). В свою чергу, частини 1 та 2 ст. 16 Положення про державний нотаріальний архів [3] визначають, що архів очолює завідуючий, який призначається на посаду і звільняється з неї відповідним управлінням юстиції. Ним може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою та одержав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Виходячи зі змісту повноважень завідуючих державної нотаріальної контори та державного нотаріального архіву, зазначені особи є такими, що обіймають на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади чи органом місцевого самоврядування, тобто є службовими особами у визначенні ч. 1 примітки до ст. 364 КК України. У разі вчинення відповідної протиправної поведінки наведені особи підлягають кримінальній відповідальності за статтями 364, 368, 368-2, 369 КК України чи іншими кримінально-правовими нормами, що передбачають наявність саме такого спеціального суб'єкта злочину (наприклад, ст. 367 КК України).

Типовим (класичним) суб'єктом вчинення нотаріальних дій в Україні є нотаріуси (нотарі). Відповідно до Закону України «Про нотаріат» [6], вчинення нотаріальних дій в Україні покладається на нотаріусів, які працюють в державних нотаріальних конторах, державних нотаріальних архівах (державні нотаріуси) або займаються приватною нотаріаль-

ною діяльністю (приватні нотаріуси). Згідно зі ст. 3 наведеного закону, нотаріус – це уповноважена державою фізична особа, яка здійснює нотаріальну діяльність у державній нотаріальній конторі, державному нотаріальному архіві або незалежну професійну нотаріальну діяльність, зокрема посвідчує права, а також факти, що мають юридичне значення, та вчиняє інші нотаріальні дії, передбачені законом, з метою надання їм юридичної вірогідності. Встановлюючи права і обов'язки нотаріуса (статті 4 та 5 Закону України «Про нотаріат»), а також визначаючи гарантії нотаріальної діяльності (ст. 8-1 Закону України «Про нотаріат»), законодавець жодним чином не визначає будь-яких особливостей здійснення нотаріального процесу залежно від поділу нотаріусів на державних або приватних. Більше того, в ч. 3 ст. 1 Закону України «Про нотаріат» чітко вказується на те, що документи, оформлені державними і приватними нотаріусами, мають однакову юридичну силу.

Наведене й обумовило позицію Ю. І. Шиндель та І. П. Фріса стосовно визначення суб'єктом складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України (як і деяких інших злочинів, що розглядалися авторами у своїх роботах або пропонувалися до включення у чинний КК України), саме нотаріуса, незалежно від того, чи працює він у державних нотаріальних конторах чи державних нотаріальних архівах (є державним нотаріусом) або займається приватною нотаріальною діяльністю (є самозайнятою особою – приватним нотаріусом). На їх переконання саме державні та приватні нотаріуси, з одного боку, не є державними службовцями, посадовими особами органів місцевого самоврядування¹, але з іншого – здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг.

Разом з тим, визначаючи зміст здійснення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, Ю. І. Шиндель цілком обґрунтовано наголошує на тому, що публічними слід визнати послуги, що характеризуються сукупністю таких умов (ознак): 1) послуги надаються за ініціативою фізичної або юридичної особи; 2) вони обумовлені добровільним інтересом споживача зазначених послуг та індивідуальним характером їх надання будь-якій особі (у кінцевій формі індивідуального адміністративного акта, що підтверджує надання публічної послуги, вказаний його адресат); 3) надання таких послуг пов'язано зі створен-

1 Вважаємо, що у диспозиціях статей 365-2 та 368-4 КК України законодавцем було використане невдале з точки зору законодавчої практики словосполучення «які не є державними службовцями, посадовими особами органів місцевого самоврядування», що за своїм змістом відповідає більш доречному визначенню «яка не є службовою особою» та цілком обґрунтовано застосовується у ч. 2 ст. 358 КК України.

ням організаційних умов або забезпеченням реалізації суб'єктивних прав, законних інтересів і виконанням обов'язків фізичними або юридичними особами; 4) отримання такої послуги безпосередньо передбачено законом; 5) повноваженнями щодо надання такої послуги відповідна особа наділяється безпосередньо органами державної влади або місцевого самоврядування шляхом надання ліцензії, дозволу, включення до належного реєстру тощо; 6) особа, яка надає публічну послугу, перебуває у сфері відповідальності або під контролем органів державної влади або органів місцевого самоврядування (публічної влади); 7) за своїм змістом наведені послуги не мають обмежувачої дії та не пов'язані з адміністративно-примусовими заходами (пов'язані з позитивним державним управлінням); 8) такі послуги надаються або безоплатно, або в межах цін, визначених державою; 9) надання таких послуг здійснюється за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів (за рахунок публічних коштів) [12, с. 175–176].

Безумовно, перші сім ознак здійснення професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, характеризують діяльність як державних, так і приватних нотаріусів. Водночас слід звернути особливу увагу на дві останні і, за нашим переконанням, найбільш суттєві ознаки публічних послуг, а саме їх надання безкоштовно чи в межах цін, визначених державою, та виключно за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів (тобто за рахунок публічних коштів). Так, статті 19 та 20 Закону України «Про нотаріат» визначають, що за вчинення нотаріальних дій державні нотаріуси сплачують виключно державне мито у розмірах, встановлених чинним законодавством, а державні нотаріальні контори утримуються за рахунок державного бюджету. Саме ця ознака й обумовлює віднесення державних нотаріусів до кола осіб, які провадять професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, тобто до кола суб'єктів злочинів, передбачених статтями 365-2 та 368-4 КК України.

Разом з тим, ст. 31 Закону України «Про нотаріат» визначає, що приватні нотаріуси за вчинення нотаріальних дій сплачують плату, розмір якої визначається за домовленістю між нотаріусом та громадянином або юридичною особою. Оплата додаткових послуг правового характеру також відбувається за домовленістю сторін. Тобто здійснюючи свою професійну діяльність, приватний нотаріус вчиняє такі дії виключно за рахунок коштів окремих громадян або юридичних осіб (за рахунок приватних коштів), що виключає характеристику такої професійної діяльності як пов'язаної з наданням публічних послуг. Зазначене безсумнівно виключає приватних нотаріусів із кола суб'єктів злочинів, передбачених статтями 365-2 та 368-4 КК України.

Водночас можна теоретично припустити перспективу звернення до приватного нотаріуса представників органів влади чи місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій з метою посвідчення правочинів (договорів, довіреностей тощо), засвідчення вірності копій (фотокопій) документів і виписок з них, засвідчення справжності підпису на документах, прийнятті на зберігання документів тощо, з оплатою праці приватного нотаріуса за рахунок коштів державного чи комунального бюджетів. Але через різницю у цінових показниках державного мита за вчинення відповідних нотаріальних дій державними нотаріусами та розміру оплати праці за вчинення таких самих дій нотаріусами, які займаються приватною нотаріальною діяльністю, звернення представників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ, організацій саме до послуг приватного нотаріуса може розглядатися як розбазарювання коштів такої юридичної особи, їх нецільове використання або інше фінансове зловживання коштами державного або місцевого бюджетів.

Все ж таки найбільш дискусійним та неоднозначним є питання щодо визначення правового становища осіб, які не є державними або приватними нотаріусами, але уповноважені на вчинення нотаріальних дій або посвідчення заповітів і доручень, прирівняних до нотаріальних.

Стаття 37 Закону України «Про нотаріат» встановлює, що у населених пунктах, де немає нотаріусів, уповноважені на це посадові особи органу місцевого самоврядування можуть вчиняти окремі нотаріальні дії. Водночас засвідчені такими особами документи не призначені для використання за межами державного кордону. Вчинення нотаріальних дій за кордоном покладається на консульські установи України, а у випадках, передбачених чинним законодавством, – на дипломатичні представництва України.

Також посвідчення заповітів і доручень, прирівняних до нотаріальних, може провадитись особами, вказаними у ст. 40 Закону України «Про нотаріат», а саме: 1) головними лікарями, їх заступниками з медичної частини або черговими лікарями лікарень, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я; 2) начальниками госпіталів, санаторіїв та інших військово-лікувальних закладів, їх заступниками з медичної частини, старшими або черговими лікарями таких закладів; 3) директорами або головними лікарями будинків для осіб похилого віку та інвалідів; 4) капітанами морських та річкових суден; 5) начальниками пошукових або інших експедицій; 6) командирами (начальниками) військових частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів; 7) начальниками установ виконання покарань; 8) начальниками слідчих ізоляторів.

У своєму дисертаційному дослідженні І. П. Фріс цілковито підтримує позицію О. В. Коротюка, що нотаріальна діяльність є професійною діяльністю тільки нотаріусів, а інші особи, уповноважені на вчинення окремих видів нотаріальних дій додатково, поряд зі здійсненням власної професійної діяльності [1, с. 115]. Більше того, автором наголошується, що посадові особи органів місцевого самоврядування, працівники консульських установ, а також особи, які вчиняють дії, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, не підпадають під категорію осіб, які здійснюють нотаріальну діяльність, оскільки їх дії пов'язані з виконанням службових обов'язків і повинні у разі вчинення протиправної поведінки розглядатись як службові злочини [9, с. 18]. Ю. І. Шиндель через множинність суб'єктів складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України, у своєму дослідженні взагалі залишила осіб, вказаних у статтях 37, 38 та 40 Закону України «Про нотаріат», поза окремим розглядом, зауваживши при цьому, що суперечливим та достатньо необґрунтованим є прив'язування підстав кримінальної відповідальності до конкретної категорії осіб, які виступають суб'єктами цього складу злочину (аудитора, нотаріуса, оцінювача тощо), а не тих повноважень або функцій, що здійснюються такими особами (аудиторською, нотаріальною діяльністю, професійною діяльністю оцінювача тощо) [13, с. 176].

У зв'язку із викладеним, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що загальновизнаними в теорії кримінального права України та такими, що не потребують додаткової аргументації, є підходи до визначення кола службових осіб, виходячи не із займаної ними посади, а з тих повноважень чи характеру вчинюваної діяльності, які обумовлюють таку особу як службову. Саме ця ознака (наприклад, безпосередньо зазначена у ст. 368 КК України – з використанням наданої їй влади чи службового становища) й обумовлює визначення суб'єкта злочину як службової особи, а також самої можливості вчинення такою особою злочинів у сфері службової діяльності.

Так, здійснення функцій представників органів місцевого самоврядування обумовлено положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [5]. Відповідно до ст. 1 наведеного Закону, посадова особа місцевого самоврядування – це особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих і консультативно-дорадчих функцій та отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. Стаття 3 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [7] визначає, що посадами в органах місцевого самоврядування є: 1) виборні посади, на які особи обираються територіальною громадою; 2) виборні посади, на які особи обираються або затверджуються

відповідною радою; 3) посади, на які особи призначаються сільським, селищним, міським головою, головою районної, обласної ради на конкурсній основі чи за іншою процедурою, передбаченою законодавством України.

Саме тому, наприклад, посадовими особами органів місцевого самоврядування слід визнавати виключно осіб, на яких покладені повноваження, передбачені ч. 1 ст. 2 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування». Будь-які додаткові функції, у тому числі передбачені ст. 37 Закону України «Про нотаріат», не можуть визначати таких осіб як службових, а вчинені ними при виконанні таких похідних функцій злочини – як злочини у сфері службової діяльності. Саме на це вказує І. П. Фріс, зазначаючи, що суб'єктами злочинів, передбачених статтями 365-2 та 368-4 КК України, є особи, яким публічні функції делеговано державою, а не охоплюються їх службовими функціями [9, с. 73].

Таким чином, ми вважаємо, що особи, зазначені у статтях 37, 38 та 40 Закону України «Про нотаріат», при здійсненні ними нотаріальної діяльності не можуть розглядатися як службові особи (за визначенням ч. 3 ст. 18 КК України), а є такими, що здійснюють професійну нотаріальну діяльність (є суб'єктами нотаріального процесу), пов'язану з наданням публічних послуг. Додатковою аргументацією обґрунтованості саме такого підходу може слугувати й класифікація наведених осіб залежно від здійснення ними функцій представників влади чи місцевого самоврядування, а також виконання наведеними особами організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій у юридичних особах приватного чи публічного права.

Встановлюючи окремі (самостійні) підстави кримінальної відповідальності службових осіб юридичних осіб публічного права (осіб, які обіймають постійно чи тимчасово в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на державних чи комунальних підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій), а також службових осіб юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми, законодавець виходить із того, що протиправна поведінка першої категорії осіб (за рівністю інших необхідних умов) є більш суспільно небезпечною, ніж така саме поведінка, але вчинена службовою особою юридичної особи приватного права. Такого висновку можна дійти, наприклад, виходячи з аналізу складів злочинів, передбачених статтями 364 та 364-1 КК України, що на нашу думку не викликає жодних сумнівів.

Окремі категорії осіб, а саме: 1) посадові особи органу місцевого самоврядування; 2) працівники консульських установ та дипломатичних

представництв України; 3) начальники госпіталів, санаторіїв та інших військово-лікувальних закладів, їх заступники з медичної частини; 4) директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та інвалідів; 5) начальники установ виконання покарань; 7) начальники слідчих ізоляторів за визначенням можуть бути виключно службовими особами за змістом ч. 1 примітки до ст. 364 КК України. Водночас необхідно констатувати, що капітани морських та річкових суден, а також начальники пошукових або інших експедицій можуть виконувати функції як службових осіб юридичної особи публічного права, так і службових осіб юридичної особи приватного права. Тобто у разі порушення такими особами норм нотаріального процесу, які за рівнем своєї суспільної небезпечності та іншими юридичними ознаками не відрізняються одне від одного, підстави кримінальної відповідальності наведених осіб необхідно буде диференціювати залежно від того, до якої форми юридичної особи (публічного або приватного права) належало відповідне морське чи річкове судно або яка саме юридична особа організувала пошукову або іншу експедицію (наприклад, за ст. 364 чи ст. 364-1 КК України).

Порушення норм нотаріального процесу командирами (начальниками) військових частин, з'єднань, установ або військово-навчальних закладів за таких підходів слід взагалі кваліфікувати як відповідний злочин проти встановленого порядку несення військової служби (військовий злочин), передбачений ст. 425 КК України, що, на нашу думку, є неприпустимим.

Таким чином, на підставі проведеного аналізу можна констатувати, що за порушення норм нотаріального процесу завідуючим державної нотаріальної контори та завідуючим державного нотаріального архіву (при виконанні такими особами організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій), зазначені особи вчиняють відповідні злочини, пов'язані з їх службовою діяльністю. Нотаріусів, які працюють у державних нотаріальних конторах або державних нотаріальних архівах (державних нотаріусів), у зв'язку зі здійсненням ними нотаріальної діяльності за рахунок коштів державного або місцевого бюджетів (за рахунок публічних коштів), слід розглядати як осіб, які здійснюють професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг. Також за статтями 365-2 та 368-4 КК України необхідно кваліфікувати й порушення норм нотаріального процесу особами, вказаними у статтях 37, 38 та 40 Закону України «Про нотаріат», такими, що уповноважені на вчинення окремих видів нотаріальних дій додатково, поза межами здійснення ними своєї службової діяльності.

Водночас необхідно констатувати, що особи, які займаються приватною нотаріальною діяльністю (приватні нотаріуси), на сьогодні

не передбачені жодною кримінально-правовою нормою як спеціальні суб'єкти та підлягають кримінальній відповідальності виключно у випадку, якщо відповідне порушення норм нотаріального процесу утворює самостійний склад злочину, що посягає на об'єкти, щодо яких здійснюється кримінально-правове забезпечення їх охорони (наприклад, вчинення злочинів, передбачених статтями 168, 182, 232, 358 КК України тощо). Тобто тематика кримінально-правового забезпечення охорони нотаріальної діяльності в Україні на сьогодні не може вважатися такою, що є доктринально всебічно розв'язаною у криміналістичній науці, навіть незважаючи на ґрунтовність теоретичних і практичних результатів проведеного наукового дослідження [9] та його істотне значення для теорії кримінального права України і правозастосовної практики нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коротюк О. В. Кримінально-правова характеристика нотаріуса, як спеціального суб'єкта злочину / О. В. Коротюк // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. – № 2 (24). – С. 114–118.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 5 квітн. 2001 р. № 2341-III // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Положення про державний нотаріальний архів [Електронний ресурс] : затв. нак. Міністерства юстиції України від 18 трав. 2009 р. № 870/5 // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0443-09>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення [Електронний ресурс] : Закон України від 7 квітн. 2011 р. № 3207-VI // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>
5. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
6. Про нотаріат [Електронний ресурс] : Закон України від 2 верес. 1993 р. № 3425-XII // Верховна Рада України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
7. Про службу в органах місцевого самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 7 черв. 2001 р. № 2493-III // Верховна Рада

- України : [офіц. веб-сайт]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
8. Фрис И. П. Уголовная ответственность нотариуса как лица, предоставляющего публичные услуги по УК Украины / И. П. Фрис // *Lega și Viața : Publicație științifico-practica*. – 2014. – Nr. 9/2 (273). – P. 180–186.
 9. Фріс І. П. Кримінально-правове забезпечення охорони нотаріальної діяльності в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Фріс Ігор Павлович ; ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. Василя Стефаника». – Івано-Франківськ, 2015. – 231 арк. – Бібліогр. : арк. 182–207.
 10. Шиндель Ю. І. Зловживання повноваженнями на здійснення нотаріальних дій в структурі складу злочину, передбаченого ст. 365-2 КК України / Ю. І. Шиндель // *Наук. вісн. Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ*. – 2013. – № 3 (67). – С. 390–397.
 11. Шиндель Ю. І. Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 365-2 Кримінального кодексу України) : деякі питання кваліфікації / Ю. І. Шиндель // *Вісник Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. : Право*. – 2012. – № 1034. – С. 234–237.
 12. Шиндель Ю. І. Зміст надання публічних послуг у складі злочину, передбаченому ст. 365-2 Кримінального кодексу України / Ю. І. Шиндель // *Вісник Харк. нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Сер. : Право*. – 2013. – № 1082. – С. 173–177.
 13. Шиндель Ю. І. Кримінально-правова характеристика зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги : дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / Шиндель Юлія Ігорівна ; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Х. ;, 2014. – 250 арк. – Бібліогр. : арк. 183–223.

Стаття надійшла до редакції 15.02.2015.

Вадим Борисович Харченко,

доктор юридических наук, доцент

(Харьковский национальный университет внутренних дел,

Харьков, Украина)

ОСНОВАНИЯ УГОЛОВНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЛИЦ, УПОЛНОМОЧЕННЫХ НА ОСУЩЕСТВЛЕНИЕ НОТАРИАЛЬНЫХ ДЕЙСТВИЙ

В статье рассматриваются вопросы определения оснований уголовной ответственности в случае нарушения норм нотариального процесса лицами, уполномоченными удостоверять права, а также факты,

которые имеют юридическое значение, и совершают иные нотариальные действия с целью предоставления им юридической достоверности. Обосновывается необходимость квалификации нарушения норм нотариального процесса государственными нотариусами и лицами, указанными в статьях 37, 38 и 40 Закона Украины «Про нотариат», как совершенных в связи с профессиональной деятельностью по предоставлению публичных услуг.

Ключевые слова: уголовная ответственность; нотариальная деятельность; профессиональная деятельность, связанная с предоставлением публичных услуг; нотариус.

Vadym B. Kharchenko,

Doctor of Law, assistant professor

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

GROUND FOR CRIMINAL LIABILITY OF PERSONS AUTHORIZED TO EXECUTE NOTARIAL ACTS

The scientific article is devoted to the analysis of the provisions of two scientific studies that have been recently conducted and aimed at tackling the issues of criminal and legal guaranteeing of notarial activities in Ukraine as well as criminal and legal characteristics of abusing power by those, who provide public services. The authors of these studies; I.P. Fris and Yu.I. Shyndel devoted some parts of their works to the analysis of the current criminal legislation and provisions of criminal law science of Ukraine in order to establish grounds for criminal liability of a notary, or the person authorized to perform certain notarial acts and actions equal to the notarial.

Despite the thoroughness and comprehensiveness of these scientific papers it is necessary to emphasize that their provisions substantively and systematically complement each other, but at the same time do not consider the conclusions and propositions concluded by each of these scientists independently in their studies. The above necessitates a systematic combination of certain provisions of these studies aiming at obtaining a new level of tackling the issue of criminal liability of a notary or a person authorized to perform certain notarial acts, in the case of violating the notary process.

Both scientists reasonably concluded that heads of the state notarial offices and state notarial archives are referred to the category of officials under P. 1 of the note to the Art. 364 of the Criminal Code of Ukraine, but in the issues of determining the grounds of criminal liability of notaries working in the state notary offices, state notarial archives (notaries public) or in private notarial offices (private notaries) and persons authorized to perform notarial acts (officials of the local government; representatives of consular offices of Ukraine; chief doctors, their deputies on the medical unit or duty doctors in hospitals,

other inpatient health care facilities, as well as heads of military hospitals, directors or chief doctors of nursing homes for old people and disabled; captains of sea crafts and river boats sailing under Ukrainian flag, etc.) conclusions of these scientists are significantly different.

In our opinion, notaries working in the state notary offices or state notary archives (public notaries) funded by the state budget or the Main Department of Justice of the Ministry of Justice of Ukraine in Crimea, main justice departments in the regions, Kyiv City and Sevastopol (local budgets) carry out their professional activities related to the provision of public services, which outlines their liability just under the Articles 365-2 and 368-4 of the Criminal Code of Ukraine.

Private notaries, who by the definition of the Tax Code of Ukraine are self-employed persons, take fees for notarial acts and their amount is determined by an agreement between a notary and a citizen or legal entity, making it impossible to determine them as subjects of the mentioned corpus delicti. However, in the case of committing illegal behavior by private notaries within the notary process, they may be considered as subjects of certain corpus delicti that establish the grounds for the liability for such an illegal behavior (for example, stipulated in the Articles 168, 182, 232, 358 of the Criminal Code of Ukraine).

Key words: *criminal liability, notary, notary's activity, professional activity related to the provision of public services.*

